

VASTENAVONDGEBRUIK TE OPBRAKEL EN TE VLOESBERGEN (1618)

W.L. Braekman

In de grensstreek tussen Henegouwen en Vlaanderen bestond in de vroege zeventiende eeuw een eigenaardig vastenavondgebruik. Jongelui kwamen samen in een herberg waar ze de avond doorbrachten. In de loop ervan gingen een aantal onder hen, gewapend met brandende toortsen of bundels stro, hun leeftijdgenoten van een andere wijk of dorp uitdagen die in een andere herberg verzameld waren. Die gingen op de uitdaging in, kwamen uit de herberg naar buiten en probeerden leden van de ander, groep jongeren gevangen te nemen. Men kan vermoeden dat het de bedoeling was zoveel mogelijk leden van het andere kamp te vangen. Wie de meeste gevangenen maakte, was gewonnen. De verliezende groep diende wellicht de overwinnaars te 'trakteren'.

Bij deze nachtelijke gebruiken kon er gemakkelijk wat mislopen, waardoor het spel helemaal geen spel meer was. Een verkeerde of ongelukkige slag met dodelijke afloop bij voorbeeld, zoals dat op vastenavond 27 februari 1618 gebeurde. De slag werd toen gegeven door een zekere Race de Vos, twintig jaar oud en "arme hantwercker" van beroep. Daar het helemaal niet in zijn bedoeling lag iemand te kwetsen of te doden, maar vastenavond-plezier te maken, richt hij een genadeverzoek tot de aartshertogen (1).

Hij woonde bij zijn moeder, "taverniere inde hutte ghenompt smolzvelt" te Vloesbergen (Flobecq), op de grens met Opbrakel, langs de straat die ook de scheiding vormde tussen Henegouwen

en Oost-Vlaanderen. Aan de overkant van de straat te Opbrakel en in Vlaanderen stond ook een herberg. In beide herbergen was een groep jongeren aanwezig om er vastenavond te vieren.

Toen

is ghebeurt dat diversche jonghers ende gelach ghenooten vande taveerne, staende bij de voorgaende, op Vlaenderen, prochie van Opbraeclе voors., de straete alleenlick daer tusschen, sijn ghecomen beroupen (2) ende wyperen (3) mette viere tot drye ryese toe, (4) doende alle uutsetsels (5) ghelick de vastenavent sotten ende battementers in sulcken tyt in dat quartier pleghen te doene.

De bedoeling van deze lichtsignalen en activiteiten was de jongeren die in de andere herberg aanwezig waren, naar buiten te lokken en aan een soort kat- en muisspel te doen deelnemen en om daarbij te proberen de anderen "ghevanghen te nemen".

De jongeren van de Vloesbergse herberg en Race de Vos, de zoon van de herbergierster, gingen daarop naar buiten. Ze meenden dat, zolang ze de straat niet overstaken en op het gebied van Henegouwen en "noch op de jurisdictie van floesberghe" bleven, ze er mochten op rekenen "vrij te wesen". De uitdaggers uit de Vlaamse herberg hebben echter daarbij

in plaetse van batementen ende ghenoechte, ... questie ende gheschil gesocht, ende hemlieden vergram-

mende, hebben begost te smyten up de gelachghenooten van floesberghe.

Hierbij kreeg Joos Peynaert, de zoon van de herbergier aan de overkant van de straat van Race de Vos een slag op het hoofd met een "ovenstaecke" en overleed een paar dagen later.

Uit het getuigenverhoor dat als gevolg hiervan te Oubraker werd gehouden, vernemen we nog dat de jongelui uit de Vlaamse herberg

quaemen met viere upt pretext van hemlieden uut te branden soo men secht dattet up de vastenavont daeghe ghewone is te ghebeuren uut een ander herberghe daer al by up dese prochie staende.

Eén van deze "jonghers" ging "met vier ende nam en bundel stroo ende stack up den lochtinck ⁽⁶⁾" van de hut deze bundel aan. Toen de gelaggenoten van de andere herberg dit zagen,

quamen [ze] uut ghelopen soe oock deden sommighe vanden gelach ghenoten [van de andere herberg] ende meenden alsoo ghelijck de vastenavont sotten elcanderen te vanghen.

Een andere getuige, de achtentwintigjarige Chaerel de Bruyne, verklaart dat uit de herberg te Oubraker kwamen

vijf personen ... tot voor de selve hutte an de beke staen wyperen [hebben] met viere tot twee stonden toe, segghende: "compt, vangt ons!", dwelcke alsoo verginck ende cesserde deur dien dat van hemlie-

den niemant uut en ginck soo dat se wederom keerden van de voorschreven taverne

Korte tijd daarna

ginck eenen Rochus van Budseleer ... tot buyten ende stack een walm(?) stroo up eenen stock ende stack tvier daerinne, ende ginck daermede staen wyperen tot over de beke up smolsvelt teghen de gelach ghenoten vande ander herberghe.

Plots ging de deur van de herberg van de uitgedaagde herberg-gasten open en kwamen een aantal jongelui naar buiten "om hem, Rochus, te vanghen". Een zekere Jaecop Waelecam,

die pacte den selven Rochus in sijn aarme ende hielt hem vaste, segghende: "wat wilt ghy doen, ick hebbe u ghevanghen !"

Terwijl dit alles bij walmend strouvuur gebeurde, hoorde de getuige "seker ramoer ende ghevecht" in de tuin, waarbij - naar achteraf bleek - Joos Peynaert een dodelijke slag kreeg toegediend.

NOTEN

1 RA Brussel, *Geheime Raad, Spaanse Periode*, nr. 947.

2 *beroupen*: uitdagen.

3 *wyperen*: zwaaien.

4 *tot drye ryese toe*: tot driemaal toe.

5 *uutsetsels*: handelingen (?).

6 *lochtinck*: tuin.

7 *walm*: bundel.